

INSTAURAREA RELAȚIILOR SOCIALISTE ÎN RSSM: DE LA CONFLICT LA ACALMIE**Ovidiu TURTUREANU***Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM*

The article „The establishment of socialist relations in MSSR: from the conflict to the abeyance” represents an analysis, which takes into consideration conflicts genesis in MSSR society.

The author determines in the process of the establishment of socialist relations in MSSR (1940/44-1952) the emergence and existence of the conflicts between the representatives of „civilization” from the East and the population of Bessarabia. Also, „methods” used by the Bolsheviks are highlighted, by means of them, they succeeded in the establishment of abeyance in MSSR society and the population reduction to silence.

La finele lunii august 1944, Basarabia a fost ocupată din nou de URSS, fapt confirmat prin Convenția de Armistițiu (12 septembrie 1944) și prin Tratatul de Pace de la Paris (10 februarie 1947). La această etapă statul sovietic se prezenta ca o societate în care a triumfat socialismul (conform Constituției din 1936), în care întreaga putere aparținea clasei muncitoare, o societate care s-a „scuturat” de orice element burghez, care a nimicuit „omul care exploata om”, atât la nivel individual, cât și național. Acest „paradis” le-a fost „dăruit” și basarabenilor. După refacerea RSS Moldovenești, Moscova a acționat pentru instaurarea unui regim asemănător celui sovietic.

În cazul RSS Moldovenești, ca și la alte popoare sovietice, „trecerea la socialism” a fost plătită scump de moldoveni. Invasia sovietică din 1940, operațiunile militare din 1941 și recucerirea teritoriului din 1944 pustiiseră deja satele și orașele basarabene și dezrădăcinaseră sute de mii de basarabeni. Războiul de pe frontul estic a presupus rechiziționarea a jumătate din cai și porci și aproape o treime din oi și capre; secetele grele din 1945 și 1946 au redus și mai mult producția agricolă [1]. Imediat după reocuparea regiunii, forțele de securitate sovietice au început să organizeze „repatrierea” basarabenilor care s-au retras din fața înaintării Armatei Roșii. Astfel, refugiații din România au fost predați autorităților sovietice, mulți fiind împușcați sau deportați sub acuzația că au fost „colaboraționiști ai fasciștilor români și germani”. Pedepsele au fost aplicate persoanelor aparținând tuturor grupurilor etnice, nu numai vorbitorilor de limbă română. De exemplu, populația germană a Basarabiei, care număra peste 81000 în 1930, scăzuse sub 4000 până în 1959, ca rezultat atât al „repatrierii” din timpul războiului, cât și al represiei împotriva celor considerați colaboraționiști după război [2].

Foamea și deportările organizate au agravat și mai mult situația populației în timpul campaniei de colectivizare (1946-1950). Deși anumite lipsuri și seceta nu erau neobișnuite în Basarabia, este demonstrat faptul că foamea din 1946-1947 a fost provocată de rechiziționarea grânelor de către comuniști și a fost direcționată împotriva celui mai mare grup etnic de la sate – moldovenii [3]. Conform estimărilor unor cercetători, cel puțin 115000 de țărani au murit de foame și de alte boli, din decembrie 1946 până în august 1947 [4]. În plus, campania oficială de eliminare a „chiaburilor”, îndreptată împotriva țăranilor, în decursul a doar două zile, de 6 și 7 iulie 1949, au deportat 11342 de familii în Kurgan, Tiumen, Irkutsk și în alte regiuni din Siberia și Kazahstan, printr-un plan numit „Operațiunea Sud” [5]. Astfel, numai în lunile iulie-noiembrie 1949 cota gospodăriilor țărănești care au intrat în colhozuri s-a majorat de la 32% la 80% din total, pentru ca să se ridice la 97% în ianuarie 1951 [6]. Prin urmare, după operațiunea din iunie 1949, acei care alcătuiau majoritatea populației locale, țăranii, și cei care erau mai refractari față de puterea sovietică, sunt nevoiți să-și „schimbe” atitudinea. Frica de o nouă operațiune, poate de o mai mare amploare, a determinat agricultorii individuali să renunțe la gospodăriile lor și să accepte „compromisul” cu regimul sovietic, un regim care dăduse de înțeles că nu va cruța nici un fel de protestatar sau rebel [7].

Ultima deportare în masă a populației basarabene a avut loc în noaptea de 31 martie spre 1 aprilie 1951 și a vizat de această dată elementele religioase, considerate un pericol potențial la adresa regimului comunist stalinist. În cadrul operațiunii „Sever” au fost arestate și deportate 723 de familii, alcătuind 2637 de persoane. Au fost vizați în primul rând membrii „sectelor” religioase [8]. În total, din 1941 până în 1951, aproximativ 16000 de familii au fost deportate în Siberia [9].

Din cele relatate, devine clar că procesul de „trecere la socialism” în RSSM nu poate fi caracterizat drept o evoluție firească de dezvoltare, ca ceva asemănător apariției relațiilor capitaliste în Europa de Vest sau

chiar în Rusia. Acest model de viață (socialist) tipic rusesc și străin populației băștinașe a fost instaurat forțat în RSSM, iar pentru a impune populația la *tăcere* și *ascultare*, ca stimul „atractiv” față de noile „valori” aduse din Rusia, servea teroarea și violența.

În urma acestor transformări inumane (elucidate pe scurt), care trebuiau în mod firesc să ducă la apariția unor *stări de conflict*, de *nesupunere* a populației, apare întrebarea: a existat o oarecare rezistență din partea populației locale față de măsurile represive ale regimului sovietic? În baza documentelor de arhivă, putem constata că, în mare parte, forma de rezistență față de puterea sovietică a avut un caracter relativ pasiv. La revenirea sovieticilor în 1944, basarabeni nu-și făceau iluzii mari, știind deja ce înseamnă comunism – din experiența primului an de ocupație dinaintea războiului. Tocmai pentru a *calma* spiritele, înaintea Armatei Roșii au fost trimiși numeroși agitatori și propagandiști comuniști care promiteau eliberarea adevărată și dădeau asigurări că puterea sovietică va alunga pentru totdeauna moșierii care au vrut să-și „însușească pământul poporului” [10].

Deputații Sovietului Suprem al RSSM au fost și ei încadrați în „munca de lămurire”, de a afla starea de spirit și doleanțele localnicilor. Astfel, în scurt timp după reocuparea Basarabiei, o delegație alcătuită din deputații Sovietului Suprem al RSSM s-au întâlnit cu basarabeni recrutați în Armata Roșie. Prima întrebare adresată „aleșilor poporului” a fost: „De ce li se interzice să facă rugăciuni?”, urmată de exprimarea doleanțelor de a li se permite ca pregătirea militară să se organizeze la dâșii acasă, în Moldova. Basarabeni recrutați în Armata Roșie erau indignați și de faptul că „sunt incluși în infanterie, nu și în alte unități” [11]. Se observă astfel o diferență clară de mentalitate a localnicilor față de nou-veniții de peste Nistru, dar se întrevede și o anumită speranță că se va putea ajunge la o înțelegere cu noile autorități [12]. Or, „societatea se află în permanentă dezvoltare, indiferent de regimul politic existent, altceva este că funcțiile organismului social pot fi încetinite, dar nicidecum blocate cu desăvârșire” [13].

După război, conform documentelor de arhivă, critica față de puterea sovietică se intensifică, nu numai din partea moldovenilor, dar și din partea reprezentanților altor etnii. În decembrie 1947 organele de securitate locale dețineau informații numeroase în acest sens. Un anume Fiodorov, inspector superior la Banca Agricolă din Chișinău, era pus la evidența KGB-ului pentru că exprimase opinii dușmănoase față de comuniști, în legătură cu procesele intentate de aceștia împotriva persoanelor care au colaborat cu "ocupanții". El credea că „aceste procese erau o ficțiune” și că „sunt judecați 10 oameni pentru a arăta că la noi în Moldova au fost ocupanți, dar se uită faptul că pe timpul ocupanților se trăia bine, mult mai bine decât acum”. Alt cetățean de etnie rusă, Kustariov, contabil la Banca Industrial-Comercială, considera că „și pe dâșii, pe bolșevici, o să-i judece degrabă” și „dacă se judecă după numărul oamenilor pe care i-au omorât, bolșevicii sunt mai mari criminali”. Kustariov aprecia că „în timpul apropiat totul se va schimba pentru că altfel nu se poate.” Un student moldovean de la Institutul de Medicină, la rândul său, credea că „germanii trebuie într-adevăr să fie pedepsiți”, dar „rușii singuri au făcut pagube enorme și acum dau vina pe alții”, așa încât "românii n-au pentru ce să fie judecați nici într-un fel” [14]. Critica față de regimul comunist era cauzată și de faptul că mulți țărani erau obligați să lucreze loturile de pământ ce aparțineau înalților demnitari de stat și de partid din RSSM, așa cum se menționează într-o scrisoare secretă adresată secretarului CC al PCM, N. Coval. Scrisoarea evidențiază că din acest motiv „țărani consideră că nu există nici o diferență dintre puterea regală și puterea sovietică” [15].

Este important de remarcat faptul că autoritățile sovietice erau curioase să afle „starea de spirit” a populației din perioada imediat anterioară deportărilor. Astfel NKVD-ul de la Chișinău a expediat Moscovei un raport în care existau numeroase subaprecieri față de puterea sovietică și acțiunile sale de ultimă oră. O țărancă din satul Logănești, raionul Kotovski, pe nume A.V. Caproș, afirma: „Vedeți cum se răfuiesc rușii cu moldovenii noștri, ei își bat joc de noi. Românii nu făceau asta, dar nu-i nimic, degrabă va fi război și totul va reveni la loc”. O altă femeie, Parascovia Prepeliță din Soroca, credea, la rândul ei, că „pe toți moldovenii ne vor deporta, iar aici vor fi aduși ruși. Puterea sovietică intenționează să nimicească moldovenii, pentru că merg împotriva ei”. Vasile Pricop din Răducani, raionul Leova, era mai optimist, crezând că „în curând va fi război și America va ataca Uniunea Sovietică și ne va apăra de bolșevicii războinici. Iată atunci, le vom arăta cum să-și bată joc de poporul nostru” [16].

Alte forme de rezistență antisovietică nonviolentă au fost eschivarea de la serviciul militar din rândurile Armatei Roșii [17] și de la munca forțată în întreprinderile industriale din Uniunea Sovietică, neachitarea impozitelor și a livrărilor obligatorii de produse alimentare către stat, acțiunile de protest împotriva alegerilor în organele puterii de stat [18].

Au fost însă și cazuri numeroase în care s-a manifestat o rezistență cât de cât mai activă, mai ales în primii ani postbelici. Opoziția deschisă și violentă față de regim, prin organizații bine încheiate, a fost specifică mai ales raioanelor din nordul și centrul republicii. Conform cercetărilor, cele mai importante organizații antisovietice în acest sens au fost: „Arcașii lui Ștefan”, grupul antisovietic condus de Filimon Bodi, „Sabia dreptății”, „Partidul Libertății”, „Armata Neagră” și „Uniunea Democratică a Libertății”. „Arcașii lui Ștefan” (1945-1947) a fost cea mai importantă organizație, fățiș antisovietică de pe teritoriul Basarabiei. Din păcate, organizația a fost deconspirată prematur, așa încât activitatea acesteia n-a înregistrat acțiuni deosebite în combaterea comunismului. Acte teroriste împotriva unor lideri comuniști au fost organizate, îndeosebi de grupul lui Filimon Bodi, în zona centrală a Moldovei. Alte organizații, precum "Partidul Libertății" sau "Uniunea Democratică a Libertății" au desfășurat activități mai mult de propagandă decât de rezistență activă. Se cunoaște că grupările respective aveau în componența lor persoane din diferite pături sociale, intelectuali (mai ales învățători) și țărani, care alcătuiau majoritatea. Obiectivele acestora erau în primul rând antisovietice, îndreptate atât împotriva comuniștilor veniți din afara Moldovei, cât și a celor proveniți din rândurile localnicilor, într-un cuvânt împotriva regimului comunist. De obicei, totuși, organizațiile antisovietice aveau un caracter clar pro-românesc, pentru că „fiind fii ai României întregite, creșcuți și educați în spiritul tradițiilor neamului românesc, acești tineri basarabeni nu au putut și nici nu au dorit să accepte alt mod de viață, un alt regim social, colectivizarea, foametea organizată, ori să trăiască într-o altă țară decât cea a strămoșilor lor” [19].

La sfârșitul anului 1951 și începutul anului 1952, toate organizațiile antisovietice din republică au fost lichidate. Pentru comparație, rezistența armată în Ucraina Occidentală și Republicile Baltice, alte teritorii achiziționate după cel de-al doilea război mondial, a durat până în anul 1952 [20], ceea ce sugerează că lichidarea organizațiilor antisovietice din RSSM a coincis aproximativ cu lichidarea organizațiilor ostile puterii comuniste din întreaga Uniune Sovietică. Se pare că înăbușirea *stărilor de conflict* s-a petrecut probabil, conform unui plan de sincronizare la nivel unional.

Tot această perioadă se caracterizează nu numai prin apariția *stărilor de conflict*, ci și prin impunerea forțată a așa-numitei *acalmii* în societate, asociată de ideologii sovietici cu „victoria” socialismului, adică cu încheierea procesului de instaurare a relațiilor socialiste în RSSM. În așa fel, anul 1952 este considerat anul încheierii primei etape în evoluția societății totalitare moldovenești, proces marcat de modificări esențiale în RSSM, prin care se considera că în „noua societate” dacă mai există contradicții, atunci ele nu mai poartă caracter *antagonist*, toate problemele se considerau soluționate. Ca rezultat al lichidării forțate a proprietății private și a țăranimii înstărite, a intelectualității locale, a focarelor de rezistență antisovietică, în societatea RSSM s-a instaurat „tăcerea” și „liniștea”.

Aceasta ne demonstrează și faptul că la 11 aprilie 1952, sesiunea a doua a Sovietului Suprem al RSSM a introdus modificări și completări în Constituția RSS Moldovenești, modificări ce rezultau din „transformările socialiste în economia națională a republicii și structura de clasă a societății” [21].

Dacă în articolul 4 al Constituției din 1941 se stipula că „baza economică a RSS Moldovenești o constituie sistemul socialist al economiei și proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care s-au consolidat ca rezultat al lichidării sistemului economic capitalist ... cu scopul nimicirii depline a exploatării omului de către om și edificării societății socialiste” [22], apoi textul redactat în 1952 constată că proprietatea privată, dar și exploatarea *omului de către om* erau deja lichidate și în RSSM. „Constituția a legiferat noile cuceriri ale poporului moldovenesc în construcția socialismului”, calificându-le ca „biruința deplină a socialismului în republică” [23].

Astfel, anii 1944-1953 au constituit perioada cea mai groznică din istoria contemporană a românilor basarabeni – *perioada de reinstaurare a puterii sovietice în RSSM* – cuprinsă de apariția diverselor *stări de conflict* și de impunerea forțată a *acalmiei*, care se va „tulbura” în perioada „restructurării gorbacioviste”, în urma reactivării *stărilor de conflict* și „demolării” întregului sistem totalitar comunist.

Referințe:

1. Economia națională a Republicii Moldova, 1991, Chișinău, Departamentul de Stat pentru Statistică, 1992, p.78.
2. Gribincea M. Basarabia în primii ani de ocupație sovietică, 1944-1950. - Cluj: Dacia, 1995, p.72.
3. Gribincea M. Op. Cit., p.71-104[1]. A.M. Țăran, Golod v Moldove, 1946-1947: Sbornik documentov. Chișinău: Știința, 1993. p.9.
4. Gribincea M. Op. Cit., p.129-148.

5. Pasat V. Trudnîe straniîi istorii Moldavii (1940-1950). Chișinău, 1995, p.46-47.
6. Șișcanu E. Basarabia sub regimul bolșevic (1940-1952). București, 1998, p.104-105.
7. Ibidem, p.111.
8. Gribincea M. Op. Cit., p.145
9. A.O.S.P.R.M. F.51, inv.2, d.127, f.17.
10. Ibidem. inv. 3, d. 217, f.34-35.
11. Ibidem. inv. 3, d. 217, f.36.
12. Ojog I. & Șarov I. Istoria românilor. Curs rezumativ de lecții. Chișinău, 1997, p.189.
13. AOSPRM, F. 51, inv. 5. d. 70, f. 29-30.
14. Бенюк В. Тоталитаризм как реальность: историко-политическое исследование на примере послевоенной Молдовы. Кишинев. 1998. p.121.
15. Pasat V. Op. Cit., p.505.
16. Beniuc V. Op.Cit., p.83-87.
17. Postică E. Rezistența antisovietică în Basarabia 1944-1953. Chișinău, 1997, p.50-66.
18. Ibidem, p.220-221.
19. Ibidem, p.168.
20. Istoria RSS Moldovenești, volumul II, Chișinău, 1970, p.664.
21. Constituția RSS Moldovenești, Chișinău, 1945, p.1-2;
22. Constituția RSS Moldovenești (cu modificările adoptate la sesiunea a doua, legislature a treia, a Sovietului Suprem al RSS Moldovenești), Chișinău, 1952, p.3.
23. Istoria RSS Moldovenești, volumul II, Chișinău, 1970, p.664.

Prezentat la 28.10.2010